

## PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 7/2002 vp

### Hallituksen esitys laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Eduskunta on 19 päivänä maaliskuuta 2002 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (HE 18/2002 vp).

##### *Eduskunta-aloitteet*

Valiokunta on käsitellyt tässä yhteydessä

— lakialoitteen LA 106/2001 vp laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 17 päivänä lokakuuta 2001,

— toimenpidealoitteen TPA 219/2001 vp ahvenanmaalaisten asevelvollisuudesta (Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä marraskuuta 2001,

— toimenpidealoitteen TPA 269/2001 vp suomenkielisten asemasta Ahvenanmaalla (Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä joulukuuta 2001, sekä

— toimenpidealoitteen TPA 47/2002 vp Ahvenanmaan itsehallintolain uudistamisesta (Sulo Aittoniemi /alk), joka on lähetetty valiokuntaan 17 päivänä huhtikuuta 2002.

##### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Sten Palmgren ja lainsäädäntöneuvos Risto Eerola, oikeusministeriö
- EU-asioiden valtiosihteeri Alec Aalto, valtioneuvoston kanslia
- linjanjohtaja Ora Meres-Wuori, ulkoasiainministeriö
- korkeimman oikeuden presidentti Leif Sevón
- hallintoneuvos Niilo Jääskinen, korkein hallinto-oikeus
- lantråd / maaneuvos Roger Nordlund ja administrationschef / hallintopäällikkö Susanne Björkholm, Ålands landskapsstyrelse / Ahvenanmaan maakuntahallitus
- oikeustieteen tohtori, dosentti Lauri Hannikainen
- professori Mikael Hidén
- professori (emeritus) Antero Jyränki
- professori Olli Mäenpää
- professori Tuomas Ojanen
- professori Thomas Wilhelmsson.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut

— professori Markku Suksi.

##### *Viitetiedot*

Valiokunnan valtuuskunta vieraili 2 päivänä syyskuuta 2002 Maarianhaminassa, jossa käytiin keskusteluja Ahvenanmaan itsehallinnosta maakuntapäivien ja maakuntahallituksen edustajien kanssa.

## HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

### *Hallituksen esitys*

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Ahvenanmaan itsehallintolakia. Tärkeimmät muutokset koskevat Ahvenanmaan maakunnan oallistumisesta Euroopan unionissa tehtävien päätösten valmisteluun kansallisella tasolla ja myös EU:n piirissä. Näin pyritään turvaamaan maakunnan vaikutusvalta asioissa, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan.

Esityksessä ehdotetaan mahdollisuutta saat-taa ns. budjettilait poikkeuksellisesti voimaan heti maakuntapäivien hyväksyttyä ne.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että itsehallintolakia voidaan muuttaa vain eduskunnan ja maakunnan yhtäpitävin päätöksin.

### *Lakialoite*

Lakialoitteeseen LA 106/2001 vp sisältyvässä lakiehdotuksessa katsotaan itsehallintolain syrjivän kantasuomalaisten oikeuksia ja antavan Ahvenanmaan maakunnalle perusteettomia etuja ja oikeuksia. Lakialoitteessa ehdotetaan muutettaviksi itsehallintolain säännöksiä Ahvenanmaan

kotiseutuoikeudesta sekä elinkeino-oikeudesta ja asevelvollisuuden suorittamisesta.

### *Toimenpidealoitteet*

Toimenpidealoite TPA 219/2001 vp sisältää eduskunnan hyväksyttäväksi ehdotuksen, jonka mukaan hallitus ryhtyy toimenpiteisiin Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamiseksi asevelvollisuuden osalta.

Toimenpidealoite TPA 269/2001 vp sisältää eduskunnan hyväksyttäväksi ehdotuksen, jonka mukaan hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan Ahvenanmaan itsehallintolain uudistamista siten, että kantasuomalaiset saavat Ahvenanmaalla samat oikeudet sikäläisten asukkaiden kanssa.

Toimenpidealoite TPA 47/2002 vp sisältää eduskunnan hyväksyttäväksi ehdotuksen, jonka mukaan hallitus nyt valmisteilla olevan Ahvenanmaan itsehallintolain muutoksen yhteydessä korjaa myös aloitteen perusteluissa esitetyt virheellisyudet ja epäoikeudenmukaisuudet. Perusteluissa mainitaan maakunnalle menojen kattamiseksi valtion varoista vuosittain suoritettavaan tasoitukseen liittyvän tasoitusperusteen virheellisyys sekä epäkohdat asepalveluksen, kotiseutuoikeuden ja elinkeinon harjoittamisen osalta.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### *Yleisperustelut*

#### *Yleisarvio*

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutuksin.

#### *Maakunnan talousarvioon liittyvän maakuntalain voimaantulo*

Lakiehdotuksen 20 §:n 3 momentin mukaan maakuntapäivät voi poikkeuksellisesti valtuuttaa maakunnan hallituksen määräämään, että maakunnan talousarvioon liittyvä maakuntalaki tulee kokonaan tai osittain voimaan, ennen kuin tasavallan presidentti on tehnyt päätöksen veto-oikeuden käyttämisestä. Jos presidentti maakuntalain välittömän voimaantulon jälkeen määrää sen raukeamaan, maakunnan hallituksen on heti ilmoitettava, että laki tai sen osa lakkaa olemas-

ta voimassa ilmoituksen julkaisemispäivästä lähtien. Eesityksen perustelujen mukaan esimerkiksi yksityishenkilöille myönnettyjä sosiaalisia etuuksia ei kuitenkaan saisi periä takaisin lain raukeamiseen vedoten.

Ehdotus tarkoittaa merkittävää muutosta nykyiseen järjestelyyn, jossa maakuntalaki voi tulla voimaan, kokonaan tai osittain, vasta sen jälkeen, kun tasavallan presidentti on tehnyt ratkaisunsa veto-oikeuden käyttämisestä. Tällaisen poikkeuksellisen voimaantuloratkaisun on ehkä arvioitu tulevan kysymykseen verraten harvoin. Lisäksi sen ajallinen merkitys jäisi lyhyeksi jos senkin takia, että presidentin on itsehallintolain 19 §:n 2 momentin mukaisesti tehtävä kyseinen ratkaisunsa neljän kuukauden kuluessa. Maakuntalakien normimerkityksen vuoksi uudistuksen arvioinnissa on kuitenkin pantava painoa myös epätodennäköisiin seurausvaikutuksiin.

Maakuntalain välittömän voimaantulon vaikutukset saattavat valiokunnan käsityksen mukaan muodostua kaiken kaikkiaan arveluttaviksi. Kuten eduskuntalaeissa on asian laita, maakuntalainkin voimassaolo päättyy siinä itsessään säädetyn voimassaoloajan umpeutumiseen tai siihen, että maakuntalain säätäjä järjestää asian uudella lailla. Ehdotus kuitenkin mahdollistaa, että maakuntalaki ehtisi olla ensin voimassa lyhyen ajan, minkä jälkeen sen voimassaolo lakkaa presidentin päätöksen vuoksi. Tätä merkitsevään presidentin päätöksentekoon ei välttämättä ole mahdollista sisällyttää sellaista päätöksen vaikutusten monipuolista arviointia, mikä on tavanomaista lain säätämisen kautta aikaan saadulle aiemman lain voimassaolon päättymiselle. Ehdotus olisi myös omiaan tuomaan kokonaan uuden elementin päätöksentekoon veto-oikeuden käyttämisestä. On mahdollista, että maakuntalain jo toteutunut voimaantulo tosiasiallisesti nostaa raukeamispäätöksen tekemisen kynnystä, jolloin sääntely kaventaisi tähän päätöksentekoon osallistuvien harkintamahdollisuuksia. Ehdotus voi lisäksi maakuntalain nopean täytäntöönpanon tapauksessa merkitä äärimmillään jopa sitä, että toimivallan ylityksen vaikutuksiin ei voida enää valtakunnan puo-

lelta puuttua kuin vuosittaista tasoitusta tarkistamalla.

Välittömän voimaantulomahdollisuuden ongelmat voivat olla kansainvälisperäisiä. Suhteissa Euroopan unioniin olisi hankalaa, jos jo voimassa ollut maakuntalaki sittemmin osoittautuu olleen ristiriidassa esimerkiksi valtion tukea koskevien yhteisösäädösten kanssa. Seurauksena saattaa olla tilanne, jossa Suomen valtio ei voi täyttää velvoitetta ryhtyä toimiin laittomasti suoritettun valtion tuen takaisin perimiseksi. Hyvin ongelmallista myös olisi, jos maakuntalaki on tullut voimaan, vaikka se on vastoin esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimusta.

Välittömästi voimaan tulevan maakuntalain nojalla suoritettavat toimet olisivat ehdollisia ja siis riippuvaisia siitä, ettei tasavallan presidentti käytä veto-oikeutta. Ehdollisuudesta huolimatta jäisi ongelmaksi, että yksityiset ovat voineet ryhtyä itseään sitoviin toimiin tällaisen, sittemmin raukeamaan määrätyn maakuntalain nojalla. Valiokunta viittaa myös siihen yhdenvertaisuuden ja oikeusvarmuuden kannalta arveluttavaan mahdollisuuteen, että kunnan viranomaisen olisi myöntänyt välittömästi voimaan tulleen maakuntalakiin perustuvan harkinnanvaraisen avustuksen yhdelle henkilölle mutta ei toiselle, joka sittemmin heti lain raukeamisen jälkeen valittaa myönnetystä avustuksesta kunnan jäsenenä päätöksen lainvastaisuuden perusteella.

Ehdotettuun mahdollisuuteen määrätä maakuntalaki tulemaan voimaan välittömästi liittyvät kaiken kaikkiaan monenlaisia riskitekijöitä. Toisaalta on tärkeää, että maakunnan talousarvion määrärahoilla on muodollinen lakipohja heti talousarvion soveltamisesta alkaen. Tätä voivat ainakin joissakin tapauksissa suorastaan vaatia lakiehdotuksen 21 §:n 1 momentin säännökset maakuntalain alasta. Valiokunta antaa ratkaisevan merkityksen Ahvenanmaan maakunnan itsehallinnolliselle asemalle ja puoltaa tästä syystä esityksessä ehdotettua mahdollisuutta talousarvioon liittyvien maakuntalakien välittömästä voimaantulosta. Valiokunta korostaa samalla sen välttämättömyyttä, että käytännössä otetaan eri toimenpitein huomioon tarkoitettunlaiset vaa-

rat ja ehkäistään ne niin pitkälle kuin mahdollista. Tällainen menettely on luonnollinen osa vastuullista taloudenhoitoa ja yksityisten asemaan vaikuttavaa päätöksentekoa.

#### *Euroopan unionin asiat*

*Maakunnan osallistuminen.* Esityksessä ehdotetaan merkittävästi täydennettäväksi itsehallintolain 9 a luvun säännöksiä Euroopan unionin asioista. Tarkoitus on parantaa maakunnan mahdollisuuksia osallistua EU:ssa tehtäviä päätöksiä koskevien kansallisten kannanottojen valmisteluun. Maakunnan vaikutusvaltaa vahvistetaan asioissa, jotka kuuluvat itsehallintolain mukaan maakunnan toimivaltaan.

Valtioneuvoston tulee 59 a §:n 1 momentin mukaisesti Suomen kannanottoja muodostettaessa varmistaa mahdollisuuksien mukaan, että maakunnan näkökannat otetaan huomioon. Maakunnan ja valtakunnan kannat on ensisijaisesti pyrittävä sovittamaan yhteen. Jos tämä ei ole mahdollista, Suomen edustajien on maakunnan pyynnöstä tiedotettava myös maakunnan kannasta esitettäessä Suomen kannanottoja Euroopan unionin toimielimissä. Lain 59 b § puolestaan sisältää nykyistä täsmällisemmät säännökset maakunnan ja valtakunnan toimivallanjaosta pantaessa maakunnassa täytäntöön EU:n päätöksiä.

Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmä on kansainvälisestikin merkittävä järjestely. Maakunnan kansainvälinen toimivalta on kuitenkin ollut varsin vähäinen esimerkiksi Grönlantiin ja Färsaariin verrattuna. Itsehallintolain 9 a luvussa laajennetaan maakunnan toiminnan tätä ulottuvuutta. Valiokunta pitää näitä ehdotuksia tärkeinä.

*Vastuu yhteisön oikeuden täytäntöönpanosta.* Esityksen perusteluissa käsitellään valtakunnan ja maakunnan väliseen vastuunjakoon liittyviä kysymyksiä tilanteissa, joissa maakunta ei ole noudattanut yhteisöoikeudellisia velvoitteitaan. Oikeudellinen vastuu yhteisön oikeuden asianmukaisesta täytäntöönpanosta määräytyy sekä yhteisön oikeuden että kansallisen lain mukaan.

Yhteisön oikeuden toimeenpanon virheellisyys liittyvä vastuusääntely kuuluu yksinomaan yhteisön oikeuteen. Kansallisessa lainsäädännössä ei ole mahdollista käsitellä näitä yhteisöoikeudellisten kysymysten perusteita, kuten sopimusrikkomusmenettely, jäsenvaltion vahingonkorvausvastuu tai varojen takaisinmaksuvastuu. Niitä koskeva EY:n normisto on sita paitsi tullut osaksi Suomen oikeutta niiden voimaansaattamisratkaisujen kautta, joilla EU:n oikeus on saatettu osaksi Suomen oikeusjärjestystä.

Esitykseen ei sisälly säännöksiä yhteisön oikeuteen perustuvan vastuun jakautumisesta kansallisesti eikä liioin maakunnan vastuusta yksityisille yhteisöoikeuden rikkomusten perusteella. Sääntelemättömyyden perusteina viitataan lähinnä vastuutilanteen epätodennäköisyyteen ja yleisiin vahingonkorvausoikeudellisiin periaatteisiin.

Esityksessä lähdetään siitä, että maakunnan ja valtakunnan toimivallanjako osoittaa myös niiden välisen vastuunjaon ja että maakunnalla on täysi vastuu mahdollisesti aiheuttamistaan vahingoista. Perusteluissa esitetään kolme erilaista vastuutilannetta.

— EY:n perustamissopimuksen 228 artiklan mukaan EY:n tuomioistuimien voi määrätä jäsenvaltion suorittamaan kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon, jos jäsenvaltio ei ole noudattanut tuomioistuimen aikaisemmin antamaa tuomiota, jossa jäsenvaltion on todettu rikkoneen velvollisuuksiaan jäsenvaltiona. Esityksessä katsotaan olevan vahingonkorvausoikeudellisen lainsäädännön ja periaatteiden mukaan selvää, että tällöin maakunta vastaa valtakunnalle kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon maksamisesta.

Valiokunnan käsityksen mukaan asia ei kuitenkaan ole sillä tavoin selvä kuin esityksessä annetaan ymmärtää. On päinvastoin epätodennäköistä, että valtakunnan ja maakunnan välinen lainsäädäntötoimiin liittyvä suhde olisi ylipääntään käsiteltävissä kansallisesti vahingonkorvausasia. Oikeuskirjallisuudessa on esimerkiksi katsottu, ettei valtio vastaa virheellisestä lainsäädännöstä. On vastaavasti todennäköistä,

ettei myöskään maakunnalla olisi vahingonkorvausoikeudellista vastuuta virheellisestä tai puutteellisesta maakuntasäädöksestä suhteessa valtioon.

— Jäsenvaltio voi joutua maksamaan esimerkiksi maataloustukea tai rakennerahaston varoja takaisin komissiolle, jos varoja on käytetty ehtojen vastaisesti tai jos hallinto tai valvonta on ollut puutteellista. Esityksessä todetaan selväksi seikaksi, että jos Suomen maksuvelvollisuus johtuu maakunnan vastuualueeseen kuuluvista seikoista, maakunta vastaa varojen takaisinmaksusta tai korvaa maakunnan osuuden valtakunnalle.

Myös tältä osin valiokunta suhtautuu epäillen siihen, että tarkoitettunlainen kysymys voitaisiin käsitellä kansallisesti vahingonkorvausasiانا.

— Jäsenvaltion vahingonkorvausvastuu yksityisille voi syntyä yhteisön oikeuden puutteellisesta tai virheellisestä täytäntöönpanosta. Esityksessä katsotaan maakunnalla olevan toimivaltaansa kuuluvissa asioissa yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaan vastuu myös tällaisen vahingon korvaamisesta yksityiselle.

Yhteisöllä on oma oikeusjärjestys, joka on tullut osaksi kunkin jäsenvaltion oikeusjärjestystä. Kansalliset tuomioistuimet ovat toimivaltaansa kuuluvilla alueilla velvollisia soveltamaan yhteisön oikeutta. EY:n oikeuteen sisältyvän ns. Francovich-periaatteen mukaisesti yksityinen voi vaatia normaalisti valtiolta vahingonkorvausta, jos valtio ei ole pannut yhteisön oikeutta täytäntöön oikealla tavalla. Yhteisöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu voi syntyä sekä primäärioikeuden että johdetun oikeuden rikkomisesta. Kysymys voi olla esimerkiksi siitä, että säädetään yhteisön oikeuden vastainen kansallinen laki tai jätetään tällainen laki voimaan tai että tehdään yhteisön oikeuden vastainen päätös hallintoasiassa. Direktiivin täytäntöönpanon laiminlyöminen kokonaan samoin kuin täytäntöönpanon virheellisyys tai puutteellisuus voivat johtaa vastuun syntymiseen. EY:n tuomioistuimen mukaan jäsenvaltion tulee varmistaa yksityisille henkilöille aiheutetun vahingon korvaaminen. Ns. Konle-tapauksen perus-

teella jäsenvaltio ei voi välttää vastuutaan viittaamalla toimivallan ja vastuun jakoon kansallisella tasolla. Jos esimerkiksi kunta antaa yhteisöoikeuden vastaisia määräyksiä, valtio kantaa vahingonkorvausvastuun tästäkin. Saman tapauksen mukaisesti liittovaltion ei kuitenkaan tarvitse vastata osavaltioiden virheistä. Ei ole valiokunnan käsityksen mukaan ollenkaan selvää, että Suomea Ahvenanmaan itsehallinnon takia voitaisiin pitää tässä mielessä liittovaltiona.

EY:n tuomioistuimen vuonna 2000 antamassa ns. Haim-tuomiossa (C-424/97) tarkasteltiin Suomen kaltaisia jäsenvaltioita, jotka eivät ole liittovaltioita ja joissa tiettyjä lainsäädäntötehtäviä tai hallinnollisia tehtäviä hoitavat keskitetyt jonkinasteisen itsehallinnon omaavat paikallishallinnon yksiköt tai muut valtiosta oikeudellisesti erilliset julkisoikeudelliset toimielimet. Tällainen yksikkö tai toimielin voi korvata yksityisille valtionsisäisillä toimillaan yhteisön oikeuden vastaisesti aiheuttamansa vahingon. Yhteisön oikeus ei kuitenkaan määrittele tällaista jäsenvaltion sisäistä julkisoikeudellista itsehallintoelintä korvausvastuulliseksi vaan ainoastaan sallii sen, että kansallisen lainsäädännön mukaisesti jäsenvaltion lisäksi julkisoikeudellinen toimielin on korvausvastuussa yksityisille sellaisista vahingoista, jotka ovat aiheutuneet sen yhteisön oikeuden vastaisesti toteuttamista toimista.

Edellä todetun perusteella on valiokunnan mielestä ensiksikin selvää, että kansallisen lainsäädännön luominen korvausvastuun jaosta ei ole ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa, ja toiseksi kiistatonta, että tällaiset vastuukysymykset jäävät esityksessä muun muassa oikeusvarmuuden näkökulmasta haitallisen avoimiksi. Hallituksen esitystä valmisteltaessa lähdettiin siitä, että itsehallintolakiin sisällytetään nimenomaiset säännökset maakunnan vastuusta niistä toimenpiteistä, joihin itsehallintoviranomaiset ryhtyvät tai joihin niiden pitäisi ryhtyä EU:ssa tehtyjen päätösten asianmukaiseksi täytäntöönpanemiseksi maakunnassa. Valiokunta pitää välttämättömänä lakiehdotuksen täydentämistä

tätä tarkoittavin säännöksiin. — Asiaa käsitellään mietinnön yksityiskohtaisissa perusteluissa.

#### *Veto-oikeuden käyttämisen perusteet*

Maakuntalakeihin kohdistuvasta laillisuusvalvonnasta säädetään itsehallintolain 19 §:ssä, jota ei tässä yhteydessä ehdoteta muutettavaksi. Päätös maakuntalain hyväksymisestä toimitetaan näiden säännösten mukaan oikeusministeriölle ja Ahvenanmaan valtuuskunnalle, joka antaa ministeriölle lausunnon ennen päätöksen esittelemistä tasavallan presidentille. Tasavallan presidentti voi, saatuaan korkeimman oikeuden lausunnon, määrätä maakuntalain raukeamaan kokonaan tai osittain, jos hän katsoo maakuntapäivien ylittäneen lainsäädäntövaltansa tai maakuntalain koskevan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Presidentin on tehtävä päätöksensä neljän kuukauden kuluessa siitä, kun maakuntapäivien päätös annettiin tiedoksi oikeusministeriölle.

Esityksen perusteluissa mainitaan olevan epäselvää, koskeeko lainsäädäntövalvonta myös tapauksia, joissa maakuntalain katsotaan olevan ristiriidassa kansainvälisen sopimuksen määräyksen kanssa. Korkein oikeus on lähtenyt siitä, että maakuntalain hyväksymisellä ei saa rikkoa sopimusveloitetta ja että vastaavasti maakuntapäivien katsotaan ylittäneen toimivaltansa, jos maakuntapäivät ryhtyy maakunnassa voimaan saatetun kansainvälisen sopimuksen vastaisiin lainsäädäntötoimiin. Valiokunta pitää käytäntöä perusteltuna.

EY:n oikeuteen nähden korkein oikeus on katsonut veto-oikeuden tulevan käytettäväksi, jos direktiivi on maakuntalailla pantu täytäntöön virheellisesti. Veto-oikeutta ei kuitenkaan voida korkeimman oikeuden mielestä käyttää sillä perusteella, että maakuntalaista puuttuu direktiivin täytäntöönpanoa varten tarvittavia säännöksiä.

Vallitseva käytäntö saa jälkimmäiseltä osaltaan aikaan hankalan tilanteen. Direktiivin virheellisestä täytäntöönpanosta on yhteisön oikeuden mukaan kysymys myös silloin, kun kansallisesta lainsäädäntötoimesta puuttuu säännös, joka siinä direktiivin mukaan tulee olla. Tällai-

nen lainsäädäntövallan puutteellinen käyttäminen muodostaa perusteen sopimusrikkomusmenettelylle Suomea vastaan ja voi johtaa jäsenvaltion korvausvastuun toteutumiseen, mikä entistään mutkistaisi kansallisia korvauskysymyksiä. Lisäksi siitä saattaa aiheutua ongelmakohtia yksityisen oikeusturvan sekä oikeusvarmuuden kannalta.

Esityksestä ilmenee, että sitä valmisteltaessa laadittiin myös muutosehdotukset presidentin veto-oikeuden käyttämisen perusteista siltä osin kuin kysymys on maakuntalakien suhteesta kansainvälisten sopimusten ja EY:n säädösten asettamiin vaatimuksiin. Valiokunta pitää välttämättömänä, että hallitus yhdessä maakunnan kanssa selvittää tämän asian kiireellisesti ja että hallitus antaa esityksen itsehallintolain muuttamisesta tältä osin. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi lausuman tästä (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

#### *Korkeimman oikeuden erityisasema*

Korkeimmalla oikeudella on edellä kosketeltu, itsehallintolain 19 §:ään nojaava erityisasema maakuntalakeihin kohdistuvassa ennakkolisessä laillisuusvalvonnassa. Lisäksi korkein oikeus ratkaisee 60 §:n 2 momentin mukaisesti erimielisyydet maakunnan ja valtakunnan viranomaisen välillä toimivallasta tiettyyn hallintotoimeen.

Nämä erityistehtävät ovat vakiintunut osa Ahvenanmaan itsehallinnon perustaa. Niiden olemassaoloa voidaan pitää myös välttämättömänä tämän kaltaisessa itsehallintojärjestelmässä. Ne ovat kuuluneet korkeimmalle oikeudelle alusta pitäen. Lain 19 §:n mukaisen ennakkollisen laillisuusvalvontatehtävän kuuluminen korkeimmalle oikeudelle ei kuitenkaan ole ongelmatonta, koska kysymys maakuntapäivien toimivallasta saattaa tulla esille korkeimmassa oikeudessa myös sen pääasiallisten lainkäyttötehtävien yhteydessä. Saman asian käsittely sekä ennakkovalvonnassa että lainkäyttövaiheessa ei vaikeuksitta sovi esteettömyyskäsityksiin.

Korkeimpaan oikeuteen saatetussa riita- tai rikosasiassa on voitu esittää väite siitä, että maakuntapäivät on ylittänyt toimivaltansa hyväk-

syessään maakuntalain. Jos korkein oikeus on tasavallan presidentin veto-oikeuden käyttämiseen liittyvässä lausunnossa katsonut, ettei veto-oikeuden käyttämiselle tuon saman maakuntalain osalta ole perusteita, on myöhemmissä lainkäyttövaiheissa syntyvä asetelma hankala perustuslain 21 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta. Valiokunnan mielestä on syytä katsoa, ettei korkeimmassa oikeudessa tässä vaiheessa suoritettava arviointi maakuntalain pysymisestä maakuntapäivien toimivallan rajoissa välttämättä täytyä sitä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvaa vaatimusta, että oikeudenkäynnin tulee myös näyttää puolueettomalta.

Valiokunnan käsityksen mukaan hallituksen tulee selvittää tarve ja mahdollisuudet siirtää 19 §:n mukainen ennakovalvontatehtävä korkeimmalta oikeudelta jollekin sellaiselle muulle riippumattomalle lainkäyttöelimelle, jonka yhteydessä ei ajankohtaistu tarkoitettunlainen epäily oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisesta. Tämä toimielin voisi koostua esimerkiksi eri tuomioistuinten edustajista ja muista oikeudellisista asiantuntijoista. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi lausuman tästä (Valiokunnan lausumaehdotus 2).

### ***Yksityiskohtaiset perustelut***

*Johtolause.* Valiokunta on tehnyt lakiehdotuksen johtolauseeseen teknisluonteisen poiston.

**20 §. Maakuntalain voimaantulo ja julkaiseminen.** Pykälän 2 momentin mukaan maakunnan hallitus julkaisee maakuntalait. Perustuslain 79 §:n 2 momentin sääntelyä vastaavasti tästä momentista on asianmukaista näkyä, että maakuntalait julkaistaan Ahvenanmaan säädöskokoelmassa. Valiokunta on täydentänyt momenttia näin.

Momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että maakuntalaki voi tulla voimaan aikaisintaan julkaisemispäivänä. Tämän ilmaiseminen on periaatteellisesti aiheellista, ja ehdotus vastaa muotiltaan perustuslain 79 §:n 3 momenttia.

Pykälän 3 momenttiin sisältyvän maakuntalakien välittömän voimaantulon mahdollisuuden johdosta valiokunta tähdentää tarvetta luoda käytännön menettelyjä, joiden avulla voidaan nopeuttaa päätöksentekoa veto-oikeuden käyttämisestä. Maakuntapäivien on tässä tarkoituksessa mahdollista toimittaa esityksessä tarkoitettun kaltainen maakuntalaki heti sen hyväksymisen jälkeen oikeusministeriöön, joka puolestaan voisi lähettää sen välittömästi ja samanaikaisesti lausunnot Ahvenanmaan valtuuskunnalle ja korkeimmalle oikeudelle.

**21 §. Maakunta-asetukset.** Pykälän 1 momenttiin sisältyy uusi, perustuslain 80 §:n 1 momenttia asiallisesti vastaava säännös maakuntalain ja -asetuksen sääntelyalasta. Ehdotus ei muuta valtakunnan ja maakunnan toimivaltarajaa, mutta täsmentää tarpeellisesti vaatimusta käyttää maakuntalakia säädettäessä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista.

**25 §. Hallintolainkäyttö.** Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että maakunnan hallituksen päätökseen eläkeasiassa haetaan muutosta vakuutus-oikeudelta eikä, kuten nykyisin, korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Ehdotus on perusteltu, koska valtion eläkelakia koskevat valituksetkin on siirretty korkeimmasta hallinto-oikeudesta käsiteltäviksi vakuutus-oikeudessa.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säilytettäväksi nykyinen valitustiejärjestys. Siltä osin kuin kysymys on maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen päätöksistä, valitustie kulkee maakunnan hallitukseen ja edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Veroa tai maksua koskevaan päätökseen kuitenkin haetaan muutosta asianomaiselta valtakunnalliselta viranomaiselta (HE 73/1990 vp, s. 74/II), mitä seikkaa nykyisin koskevat verotusmenettelystä annetun lain 5 luvun säännökset muutoksenhausta. Niiden ja Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain mukaan valitustie käy Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen. Kunnallisen viranomaisen päätöksestä valitetaan pääsääntöisesti Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen.

Valtakunnan lainsäädännössä on hallinnonsisäisestä valitustiestä pääosin luovuttu, sillä hallintolainkäyttölain 7 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston alaisten viranomaisten päätöksistä valitetaan hallinto-oikeuteen. Tämä onkin asianmukaista perustuslain 21 §:n 1 momentin ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen näkökulmasta. Kun lisäksi otetaan huomioon, että maakuntalainsäädännössä on itsehallintolain 26 §:n nojalla laajasti osoitettu Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen valitusasteeksi maakuntahallituksen alaisten viranomaisten päätöksistä, on valiokunnan mielestä perusteltua omaksua tämä pääsäännöksi myös 25 §:ssä. Siinä on kuitenkin syytä luoda mahdollisuus säätää maakuntalailla maakunnan hallitus ensimmäiseksi valitusasteeksi Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen sijaan lukuun ottamatta veroa tai maksua koskevia päätöksiä. Valiokunta on muuttanut pykälää tällä tavoin.

*59 §. Kansainvälisten velvoitteiden voimaantulo.* Pykälän 2 momenttiin sisältyvä uutuus kohdistuu kansainvälisiin velvoitteisiin sellaiselta osalta kuin ne sisältävät itsehallintolain kanssa ristiriidassa olevan määräyksen yksinomaan sen kielen osalta, jota maakunnan viranomaisten tulee käyttää yhteydenpidossa ulkomaalaisiin tai ulkomaisiin viranomaisiin. Tällaisen määräyksen voimaansaattamista tarkoittava lakiehdotus voidaan käsitellä eduskunnassa tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Uudistus on käytännössä merkityksellinen ja eduskuntamenettelyä soveliaasti yksinkertaistava, koska kansainvälisiä sopimuksia on eduskunnassa tuon tuosta jouduttu käsittelemään supistetussa perustuslainsäätämisjärjestyksessä yksistään kyseisestä syystä.

*59 a §. Kansallisten kannanottojen valmistelu.* Maakunnan kannasta on maakunnan hallituksen pyynnöstä 1 momentin perusteella tiedotettava silloin, kun Suomen kannanottoja esitetään EU:n toimielimissä, jos maakunnan ja valtakunnan kantoja ei ole voitu yhteensovittaa kansallisessa valmistelussa. Tähän sääntelyyn liittyen on valiokunnan mielestä aiheellista harkita sellaista

käytäntöä, että unionin asioissa Suomessa laadittaviin, myös eduskunnalle toimitettaviin U- ja E-asioiden asiakirjoihin otetaan vakiokohdaksi asian merkitystä Ahvenanmaalle arvioiva jakso ja että asiakirjoihin merkitään maakunnan ilmaisemat kannanotot sitten, kun ne on esitetty.

*59 b §. Euroopan unionissa tehtyjen päätösten täytäntöönpano.* Pykälän 4 momentti sisältää asianmukaisen uutuuden maakunnan hallituksen toimivallasta olla virallisesti yhteydessä EY:n komissioon asioissa, jotka koskevat EU:ssa tehtyjen päätösten toimeenpanoa maakunnassa. Säännös vaikuttaa yhdessä 27 §:n 4 kohdan muutoksen kanssa myös siten, että maakunnalla voi olla sellaista toimivaltaa EU:n toimielimiin nähden, jota ilman näitä muutoksia voitaisiin pitää suhdetta ulkovaltoihin koskevana.

*59 c §. Kannanotot sopimusrikkomusasioissa.* Ehdotuksen sanamuodon mukaan "maakunnan hallitus valmistelee yhdessä valtakunnan viranomaisten kanssa" Suomen vastausten sisällön maakuntaa koskevista sopimusrikkomusasioissa. Muotoilun voidaan ymmärtää viittaavan molemminpuoliseen juridiseen sidonnaisuuteen yhteisen kannan löytämisessä. Perusteluista kuitenkin ilmenee, että Suomen hallitus viime kädessä päättää Suomen vastausten ja kannanottojen sisällöstä. Näin välittyvä ajatus on sinänsä oikea, kunhan perustuslain 93 §:stä näkyvän peruseräteen mukaisesti ymmärretään viime kädessä valtioneuvoston olevan kyseinen valtakunnan viranomainen. Valiokunta on pitänyt aiheellisena selvittää pykälän sanontaa niin, että siinä säädetään valtion viranomaisten valmistelemaan kyseiset kannanotot yhteistoiminnassa maakunnan hallituksen kanssa.

*59 d § (Uusi). Maakunnan kansallinen vastuu.* Yleisperusteluissa esittämänsä johdosta valiokunta on lisännyt lakiin uuden pykälän maakunnan kansallisesta vastuusta Suomen yhteisöoikeudellisten velvoitteiden noudattamatta jättämisestä siltä osin kuin tämä on seuraus toimenpiteistä, joihin maakunta on ryhtynyt tai joihin sen olisi pitänyt ryhtyä yhteisön oikeuden asian-

mukaiseksi täytäntöön panemiseksi. Ehdotettu sääntely liittyy välittömästi yhteisön oikeuteen ja koskee yksinomaan maakunnan vastuuta valtakuntaan nähden. Ehdotettujen maakunnan vastuusäännösten soveltamisen edellytyksenä on, että EY:n tuomioistuin on tuominnut Suomen maksettavaksi esimerkiksi kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon tai että Suomi on jäsenvaltion vastuun perusteella velvollinen maksamaan varoja takaisin Euroopan yhteisölle taikka että Suomi on yhteisön oikeuteen sisältyvän jäsenvaltion vahingonkorvausvelvollisuuden mukaisesti velvoitettu korvaamaan yksityiselle aiheutuneen vahingon.

Pykälän 1 momentti koskee tapausta, jossa EY:n tuomioistuin on perustamissopimuksen 228 artiklan nojalla tuominnut Suomen valtion maksettavaksi rahamääräisen suorituksen tilanteessa, jossa sopimusrikkomuksen perusteena oleva syy on johtunut maakunnan toimesta tai laiminlyönnistä. Ehdotuksen mukaan maakunta vastaa valtakuntaan nähden kyseisestä rahamäärästä siltä osin kuin tuomitseminen on johtunut maakunnasta aiheutuneesta syystä.

Pykälän 2 momentti sääntelee tilannetta, jossa Suomen valtio on jäsenvaltion vastuun perusteella velvollinen maksamaan takaisin sellaisia EY:n varoja, joiden hallinnointi tai valvonta kuului maakunnalle. Kysymys voi olla päätöksellä todetusta takaisinmaksuvelvollisuudesta tai tilanteesta, jossa takaisinmaksu on tapahtunut ilman erityistä siihen velvoittavaa päätöstä. Maakunta vastaa takaisin maksetusta määrästä tältä osin valtakuntaan nähden.

Pykälän 3 momentin taustalla on se yhteisöoikeudellinen lähtökohta, että jäsenvaltio on vastuussa vahingosta, joka on aiheutunut yksityiselle jäsenvaltion yhteisön oikeutta rikkovasta toimesta tai laiminlyönnistä. Tämä jäsenvaltion korvausvastuu yksityiseen nähden toteutetaan — yhteisön oikeuden hajautetun soveltamisen periaatteen mukaisesti — kansallisissa tuomioistuimissa. Tällöin noudatetaan soveltuvien osin kansallista vahingonkorvausoikeutta. Valiokunnan ehdottama sääntely kohdistuu siihen vastuun kansallista jakautumista koskevaan seikkaan, millä edellytyksillä maakunta vastaa

valtakuntaan nähden siitä vahingonkorvauksesta, johon valtio on suomalaisessa tuomioistuimessa tuomittu. Maakunta vastaa momentin mukaan valtakuntaan nähden korvauksesta siltä osin kuin vahinko on aiheutunut siitä, että yhteisön oikeudesta johtuvat velvollisuudet on maakunnan toimivallan piiriin kuuluvassa asiassa täytetty puutteellisesti tai virheellisesti.

Edellä 1—3 momentissa tarkoitettut asiat koskevat valtakunnan ja maakunnan välisiä erimielisyyksiä pohjimmiltaan Suomen kansainvälisen velvoitteen rikkomiseen perustuvissa kysymyksissä. Kansainvälisen velvollisuuden rikkomista koskevat erimielisyydet on oikeuskäytännössä käsitelty julkisoikeudellisina hallintoriita-asioina.<sup>1</sup> Valiokunta pitää asianmukaisena, että maakunnan vastuuta Suomen valtion yhteisön oikeuteen liittyvistä korvaus- ja muista vastuista käsitellään hallintolainkäyttölain 12 luvussa tarkoitettuna hallintoriita-asiana.

Hallintolainkäyttölain 70 §:n säännösten mukaisesti toimivaltainen tuomioistuin on Ahvenanmaan hallintotuomioistuin. Valiokunta on arvioinut, tulisiko kysymys maakunnan vastuusta käsitellä suoraan korkeimmassa hallinto-oikeudessa, koska asia merkitsee tavallaan valtiosäännön tasoista erimielisyyttä valtakunnan ja maakunnan välillä. Valiokunta on kuitenkin pitänyt tavanomaista oikeusastejärjestystä tarpeellisenä. Tätä vastaavasti 4 momentissa säädetään, että tarkoitettunlaiset asiat käsitellään hallintoriita-asioina Ahvenanmaan hallintotuomioistuimessa. Momentissa myös viitataan pykälän edeltävien momenttien säännöksiin tarkoitettun vastuun perusteista.

Vastuukysymys on tarkoituksenmukaista pyrkiä sopimaan valtakunnan ja maakunnan välillä. Hallintoriita-asian vireille paneminen ja ratkaisuun saattaminenkaan ei ole asianmukaista, ellei asiasta ole neuvoteltu niiden kesken. Valiokunta pitää mahdollisuutta sovitella maakunnan vastuun määrää niin oleellisena seikkana, että

<sup>1</sup> KHO 1991 A 47, jonka mukaan ulkomaalaisen hakemus saada YK:n ihmisoikeuskomitean päätöksen perusteella korvausta Suomen valtiolta käsiteltiin hallintoriita-asiana.

4 momenttiin on otettu nimenomainen säännös sovittelumahdollisuudesta valtakunnan ja maakunnan välillä. Vastuun määrän sovittelussa on hyväksyttävää kiinnittää huomiota maakunnan taloudelliseen kantokykyyn.

*59 e (59 d) §. Euroopan yhteisön alueiden komitea.* Pykälän numero on muuttunut edellä olevan uuden pykälän vuoksi.

*Voimaantulosäännös.* Valiokunta on lisännyt 1 momenttiin siirtymäsäännöksen. Se johtuu 25 §:n 1 momentin muutoksesta, jonka mukaan maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen hallintopäätöksestä valitetaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen. Tätä säännöstä uudesta valitusasteesta sovelletaan siirtymäsäännöksen mukaan vain lain voimaantulon jälkeen annetuista päätöksistä tehtyihin valituksiin.

### **Aloitteet**

Ahvenanmaan itsehallintolaki on 69 §:nsä mukaisesti laki, jonka säätämiseen osallistuvat yhdenvertaisesti niin eduskunta kuin maakuntapäivät. Se on muodollisesti valtakunnan laki, johon nähden aloiteoikeudesta valtakunnan puolella, muunlaisten säännösten puuttuessa, noudatetaan aloiteoikeuden yleisiä säännöksiä. Perustuslain 70 §:n mukaan lain säätäminen tulee eduskunnassa vireille hallituksen esityksen tai kansanedustajan lakialoitteen perusteella. Riippumatta siitä, millä tavoin itsehallintolakia muuttava laki on tullut eduskunnassa vireille, asia on aikanaan saatettava vielä maakuntapäivien hyväksyttäväksi.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta toteaa, että kansanedustajan tekemä lakialoite Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamiseksi on perustuslain mukainen tapa myös tällaisen lainsäädäntöasian vireille panemiseksi eduskunnassa. Perustuslaki tai itsehallintolaki ei aseta esteitä myöskään toimenpidealoitteen tekemiseen itsehallintolain alaan kuuluvista asioista. Näistä

syistä ja eduskunnan työjärjestyksen 39 §:n 3 momentin takia valiokunta on käsitellyt tässä yhteydessä mietinnön johdannossa mainitut aloitteet.

Koska valiokunta on hyväksynyt ehdotuksen Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylättäväksi.

Toimenpidealoitteisiin sisältyvien ehdotusten hyväksyminen ei valiokunnan käsityksen mukaan ole aiheellista, joten valiokunta ehdottaa toimenpidealoitteet hylättäviksi.

### **Säätämisjärjestys**

Ahvenanmaan itsehallintolain 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta on säädetty. Käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen periaatteellisesti huomattavan merkityksenkin vuoksi se on asianmukaista käsitellä perustuslain 73 §:n 1 momentin mukaisesti, jolloin vaalien jälkeen kokoontuva eduskunta osaltaan voi lopullisesti hyväksyä lain kahden kolmasosan ääntenenemmistöllä.

### **Päätösehdotus**

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotus),*

*että lakialoite LA 106/2001 vp hylätään,*

*että toimenpidealoitteet TPA 219/2001 vp, TPA 269/2001 vp ja TPA 47/2002 vp hylätään ja*

*että hyväksytään kaksi lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).*

## Valiokunnan muutosehdotus

## Laki

## Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 73 §:ssä säädetyllä tavalla, sekä Ahvenanmaan maakuntapäivien päätöksen mukaisesti, joka on tehty 16 päivänä elokuuta 1991 annetun Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 69 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla,

*kumotaan (poist.) Ahvenanmaan itsehallintolain (poist.) 76 §,*

*muutetaan 3 §:n 2 momentti, 5 §, 7 §:n 1 momentti, 3 luvun otsikko, 16 §, 18 §:n 1 kohta, 20—22 §, 23 §:n 3 ja 4 kohta, 25 §, 27 §:n 4, 18, 28 ja 40 kohta, 30 §:n 7, 8, 10 ja 12—22 kohta, 31 §, 32 §:n 1 momentti, 33 §, 42 §:n 1 momentti, 51 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 9 ja 9 a luku, 60 §:n 2 momentti, 61 §:n 3 momentti ja 72 §:n 1 momentti,*

*sellaisina kuin niistä ovat 9 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 9 a luku laissa 1556/1994, sekä*

*lisätään lakiin uusi 60 b § seuraavasti:*

3, 5 ja 7 §  
(Kuten HE)

21—23 §  
(Kuten HE)

3 luku

25 §

## Maakuntapäivät ja maakunnan hallitus

## Hallintolainkäyttö

16 ja 18 §  
(Kuten HE)

20 §

## Maakuntalain voimaantulo ja julkaiseminen

(1 mom. kuten HE)

Maakunnan hallitus julkaisee maakuntalait *Ahvenanmaan säädöskokoelmassa*. Maakuntalaki tulee voimaan maakuntapäivien määräämänä ajankohtana. Jollei ajankohdasta ole säädetty maakuntalaissa, maakunnan hallitus määrää siitä. Jollei maakuntalakia ole julkaistu viimeistään määrättyinä voimaantuloajankohtana, se tulee voimaan julkaisemispäivänä.

(3 mom. kuten HE)

Maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen tekemästä (*poist.*) päätöksestä valitetaan *Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen*. Kunnallisen viranomaisen päätöksestä valitetaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen, jollei valitusta valtakunnan lainsäädännön mukaan ole tehtävä muulle viranomaiselle. Maakuntalailla voidaan kuitenkin säätää, että *maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen muuta hallintoasiasa kuin veroa tai maksua koskevasta päätöksestä sekä kunnallisen viranomaisen päätöksestä* maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa valitetaan *Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen asemesta* maakunnan hallitukseen.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

27, 30—33, 42, 51 ja 56 §  
(Kuten HE)

## 9 luku

**Kansainväliset velvoitteet**58 ja 59 §  
(Kuten HE)

## 9 a luku

**Euroopan unionin asiat**59 a ja 59 b §  
(Kuten HE)

59 c §

*Kannanotot sopimusrikkomusasioissa*

*Valtakunnan viranomaiset valmistelevat yhteistoiminnassa maakunnan hallituksen kanssa Suomen vastausten sisällön vastattaessa Euroopan yhteisöjen komission sellaisiin kannanottoihin, jotka koskevat puutteita jäsenvaltion velvollisuuksien täyttämässä siltä osin kuin velvollisuuksien täyttäminen kuuluu maakunnan toimivaltaan, ja Suomen kannanotot, jotka tällaisessa asiassa esitetään Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.*

59 d § (Uusi)

**Maakunnan kansallinen vastuu**

*Jos Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuominut Suomen valtion maksettavaksi kiinteämääräisen hyvityksen, uhkasakon tai jonkin vastaavan rahamäärän, maakunta vastaa tästä määrästä valtakuntaan nähden siltä osin kuin tuomitseminen on johtunut maakunnan toimesta tai laiminlyönnistä.*

*Jos Suomen valtio on jäsenvaltion vastuun perusteella velvollinen maksamaan Euroopan yhteisön varoja takaisin Euroopan yhteisölle, maakunta vastaa tästä määrästä valtakuntaan nähden siltä osin kuin takaisin maksettujen varojen hallinnointi tai valvonta kuului maakunnalle.*

*Jos Suomen valtio on velvoitettu korvaamaan yksityiselle vahinko, joka on aiheutunut siitä, että yhteisön oikeudesta johtuvat velvollisuudet on maakunnan toimivallan piiriin kuuluvassa asiassa täytetty puutteellisesti tai virheellisesti, vastaa maakunta tältä osin korvauksesta valtion nähden.*

*Valtakunta ja maakunta voivat sovitella 1—3 momentissa tarkoitetun vastuun määrää. Vastuuta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana Ahvenanmaan hallintotuomioistuimessa sen mukaan kuin hallintolainkäyttölain (586/1996) 12 luvussa ja edellä tässä pykälässä säädetään.*

59 e (59 d) §  
(Kuten HE)60, 60 b, 61 ja 72 §  
(Kuten HE)**Voimaantulosäännös**

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 . Lain 25 §:n 1 momentin säännöstä valituksen tekemisestä maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen päätöksestä Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen sovelletaan kuitenkin vain lain voimaantulon jälkeen annetuista päätöksistä tehtyihin valituksiin.*

(2 mom. kuten HE)

**Valiokunnan lausumaehdotukset**

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus yhdessä Ahvenanmaan maakunnan kanssa selvittää kiireellisesti tarpeen muuttaa itsehallintolain säännöksiä presidentin veto-oikeuden käyttämisen perusteista siltä osin kuin kysymys on maakuntalakien suhteesta kansainvälisten sopimusten ja EY:n säädösten asettamiin vaatimuksiin ja että hallitus antaa itsehallintolain muuttamisesta tältä osin esityksen.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää tarpeen ja mahdollisuudet siirtää itsehallintolain 19 §:ssä säädetyn erityistehtävän hoitaminen korkeimmalta oikeudelta muulle riippumattomalle lainkäyttöelimelle.*

Helsingissä 14 päivänä tammikuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

|      |                         |                         |
|------|-------------------------|-------------------------|
| pj.  | Paula Kokkonen /kok     | Pekka Nousiainen /kesk  |
| jäs. | Klaus Hellberg /sd      | Heli Paasio /sd         |
|      | Gunnar Jansson /r       | Osmo Puhakka /kesk      |
|      | Jouko Jääskeläinen /kd  | Pekka Ravi /kok         |
|      | Saara Karhu /sd         | Markku Rossi /kesk      |
|      | Marjukka Karttunen /kok | Ilkka Taipale /sd       |
|      | Jouni Lehtimäki /kok    | vjäs. Veijo Puhjo /vas. |
|      | Johannes Leppänen /kesk |                         |

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.